

FESZÜLTÉGGENERÁTOR

A feszültséggenerátor által szolgáltatott **U feszültség konstans**, árama a rákapcsolt R ellenállástól függ.

Hidrosztatikai analógia:
hidrosztatikai nyomás (p) = elektromos feszültség (U)
folyadékáram = elektromos áram (I)
a nyílás áramlási ellenállása = elektromos ellenállás (R)

Állandó h szintkülönbség, állandó **nyomás**
 $p = \rho \cdot g \cdot h = \text{konstans}$

A terheléstől (vízkivételtől) függően különböző folyadékáramok lehetségesek

Pl: $U = 10 \text{ V} = \text{konstans}$

Ha $R = 1 \Omega$, akkor $I = U/R = 10/1 = 10 \text{ A}$.
Ha $R = 10 \Omega$, akkor $I = U/R = 10/10 = 1 \text{ A}$

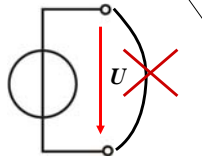
A feszültséggenerátor belső ellenállása „nulla”, ezért nem szabad rövidre zární!

$$(R=0) \quad I = \frac{U}{0} = \infty$$

rövidzár = gátszakadás!

A gyakorlatban a legtöbb generátor feszültséggenerátor.

Jele:

ÁRAMGENERÁTOR

Az áramgenerátor által szolgáltatott **I áram konstans**, feszültsége a rákapcsolt R ellenállástól függ.

Pl: $I = 1 \text{ A} = \text{konstans}$

Ha $R = 1 \Omega$, akkor $U = I \cdot R = 1 \cdot 1 = 1 \text{ V}$.

Ha $R = 10 \Omega$, akkor $U = I \cdot R = 1 \cdot 10 = 10 \text{ V}$

Laboratóriumi analógia: fecskendő

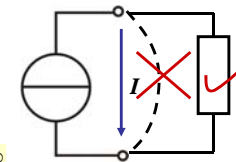

a terheléstől függően különböző **nyomások** alakulhatnak ki

dugulás = törés!

Az áramgenerátor belső ellenállása „végtelen”, ezért nem szabad terheletlenül (fogyasztó nélkül, $R=\infty$) hagyni.

Jele:

$$U = I \cdot \infty = \infty$$

ELEKTROMOS MUNKA

Elektromos munkavégzés akkor jön létre, ha a vezetéken az **U feszültség Q töltésmennyiséget** hajt át.

Az elektromos munka jele: W

$$W \sim U$$

$$W \sim Q$$

$$W = U \cdot Q$$

$$Q = I \cdot t$$

$$W = U \cdot I \cdot t$$

$$[V \cdot C = V \cdot A \cdot s = Ws = J]$$

Az elektromos munka mértékegysége:
joule (J), Ws, Wh, kWh (kilowattóra)

$$[1 \text{ kWh} = 1000 \cdot W \cdot 3600 \text{ s} = 3600000 \text{ Ws} = 3,6 \text{ MJ}]$$

~50 Ft / kWh

ELEKTROMOS TELJESÍTMÉNY

Teljesítménynek nevezzük azt a képességet, amellyel meghatározott **idő** alatt meghatározott **munka** végezhető.

Az elektromos teljesítmény jele: P

$$P = \frac{W}{t} = \frac{U \cdot I \cdot t}{t} = U \cdot I$$

$$\left[\frac{J}{s} = \frac{VAs}{s} = VA = W \right]$$

Az elektromos teljesítmény mértékegysége: **watt, W, (J/s)**

Pl.:

$1 \mu W$ (mikrowatt) = $10^{-6} W$

$1 m W$ (milliwatt) = $10^{-3} W$

$1 W$ (watt) = $1 W$

$1 k W$ (kilowatt) = $10^3 W$

$1 M W$ (megawatt) = $10^6 W$

$$P = UI = U \frac{U}{R} = \frac{U^2}{R}$$

$$P = UI = IRI = I^2 R$$

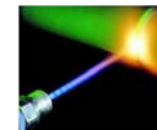
PIRI

100 W folyamatos üzem

1000 W folyamatos üzem

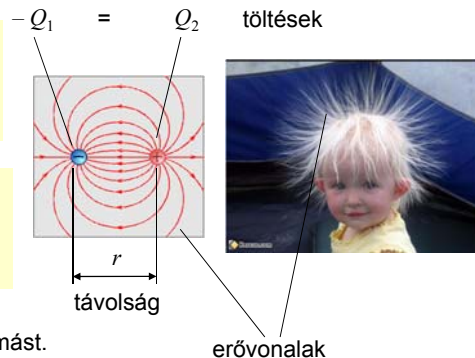
1 000 000 000 W impulzus üzem

$$\frac{1 J}{1 ns} = 1 GW$$

ELEKTROMOS TÉR, COULOMB TÖRVÉNY

Az elektromosan töltött részeket körülvevő tér különleges állapotba kerül. A térnek ezt az állapotát **elektromos térnek** nevezzük.

Az elektromos tér ábrázolására **erővonalakat** használunk, amelyek a pozitív töltésből indulnak ki és a negatív töltésben végződnek.

Ellenkező töltésű testek **vonzzák** egymást.

Azonos töltésű testek **taszítják** egymást.

$$F \sim Q_1 \cdot Q_2$$

$$F \sim 1/r^2$$

$$F = k \frac{Q_1 \cdot Q_2}{r^2}$$

konstans

A **Coulomb törvény** ezt az erőt (F) írja le:

ELEKTROMOS TÉRERŐSSÉG

Az elektromos térerősség azzal az erővel egyenlő, amelyet az elektromos tér 1 C nagyságú töltésre gyakorol.

Az elektromos térerősség jele: E

$$E = \frac{F}{Q}$$

$$\frac{N}{C} = \frac{\frac{J}{m}}{C} = \frac{VAs}{mAs} = \frac{V}{m}$$

Az elektromos térerősség mértékegysége: $\frac{V}{m}$

Amikor két pólus között elektromos feszültség van, akkor elektromos tér is van közöttük!

PI:

Levegő átütési szilárdsága: $3 \cdot 10^6$ V/m

Rádióhullámok a vevőantennában: 1-100 μ V/m

Térerősség a sejtmembránon keresztül: $\sim 10^7$ V/m

INHOMOGÉN ÉS HOMOGÉN ELEKTROMOS TÉR

A tér minden pontjában más az erővonalak sűrűsége:

→ **inhomogén tér**

PI.: azonos töltések között

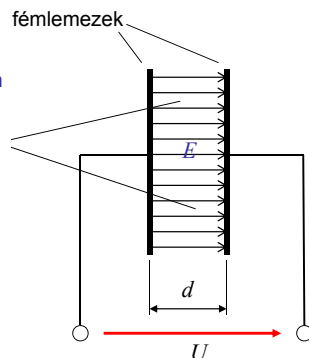
Párhuzamos fémlemezek között, **homogén elektromos tér** alakul ki.

A térerősség mindenütt azonos nagyságú.

$$E \sim U$$

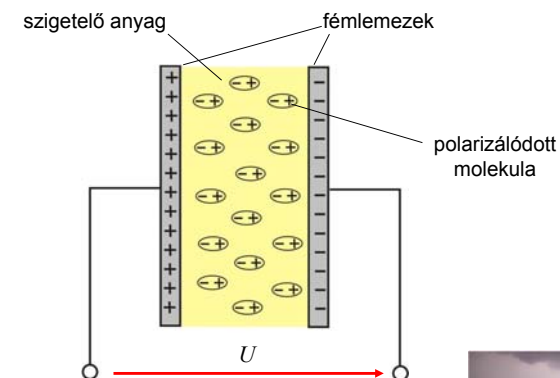
$$E \sim 1/d$$

$$E = \frac{U}{d}$$

DIELEKTROMOS POLARIZÁCIÓ

A szigetelő anyagok atomjai, molekulái elektromos térben deformálódnak, töltései szétválnak, **polarizálódnak**.

Az ún. **átütési feszültségnél** az elektronok leszakadnak, „szabad elektronokká” válnak, a szigetelőanyagban áram folyik.

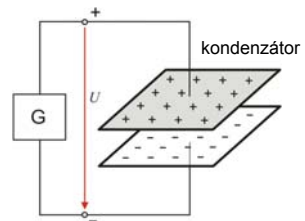
Ez az **átütés** (levegőben szikra, villám).

KONDENZÁTOR, KAPACITÁS

A kondenzátor két egymástól elszigetelt fémlemezből áll.

A kondenzátor lemezei által felvett töltés arányos a rájuk kapcsolt feszültséggel.

$$Q \sim U$$

Az arányossági tényezőt a kondenzátor kapacitásának (töltés felvevőképességnek, befogadóképességnek) nevezzük.

A kondenzátor jellemzője, hogy elektromos feszültség hatására töltést képes tárolni.

Hidrosztatikai analógia:

hidrosztatikai nyomás (p) = elektromos feszültség (U)

A folyadék térfogata (V) = elektromos töltés (Q)

Az edény keresztmetszete = kondenzátor kapacitása (C)

A kapacitás jele: C

$$Q = C \cdot U$$

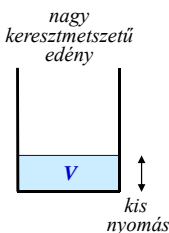
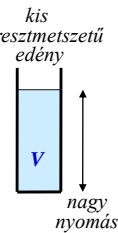
A kapacitás mértékegysége: farad, F

$$C = \frac{Q}{U}$$

$$\left[\frac{C}{V} = \frac{As}{V} = F \right]$$

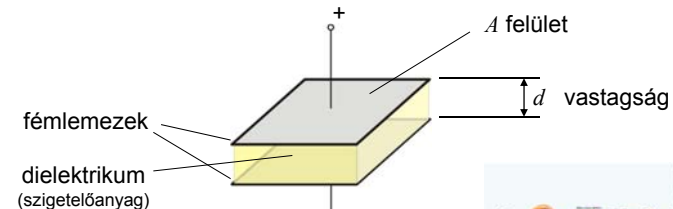
A kapacitás 1 F, ha 1V feszültség rákapcsolásakor a rajta felhalmozott töltés 1 C.

KUCU

A KONDENZÁTOR FELÉPÍTÉSE

A kondenzátor két fémlemezből (fémfóliából) és a köztük lévő szigetelőanyagból (dielektrikumból) áll.

A kondenzátor kapacitása a geometriai méreteitől és a dielektrikum anyagi tulajdonságaitól függ:

$$C \sim A$$

$$C \sim \frac{1}{d}$$

$$C = \varepsilon \cdot \frac{A}{d}$$

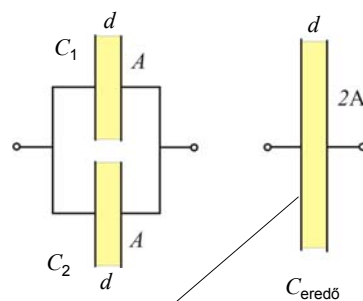
Ahol az arányossági tényező ε az anyagra jellemző dielektromos állandó.

1 mikrofara = $1\mu F = 10^{-6} F$
1 nanofara = $1 nF = 10^{-9} F$
1 pikofara = $1 pF = 10^{-12} F$

leydeni palack

KONDENZÁTOROK PÁRHUZAMOS KAPCSOLÁSA

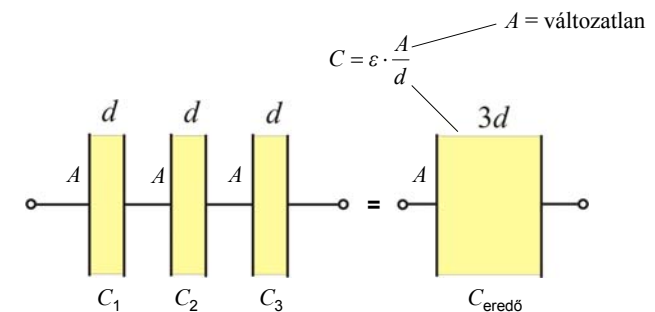

$$C = \varepsilon \cdot \frac{A}{d}$$

$d = \text{változatlan}$

$$C_1 + C_2 = C_{\text{eredo}}$$

KONDENZÁTOROK SOROS KAPCSOLÁSA

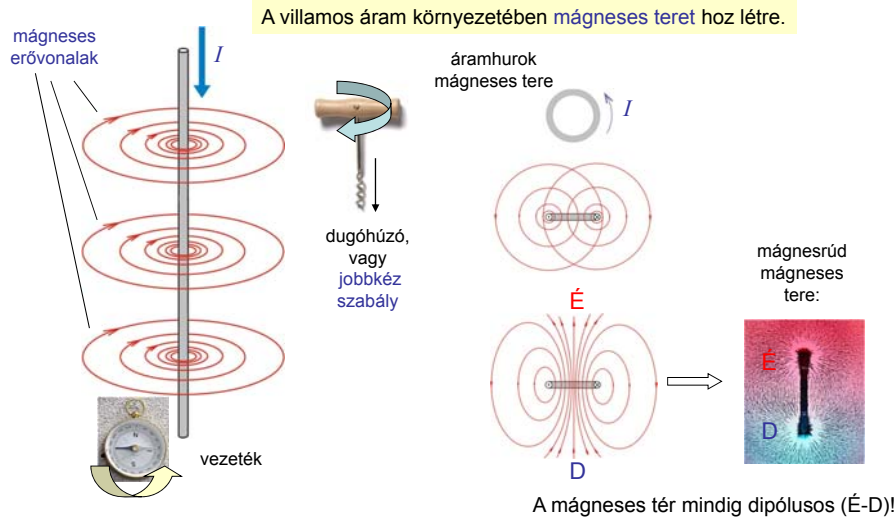

$$C = \varepsilon \cdot \frac{A}{d} \quad A = \text{változatlan}$$

$$\frac{1}{C_1} + \frac{1}{C_2} + \frac{1}{C_3} = \frac{1}{C_{\text{eredo}}}$$

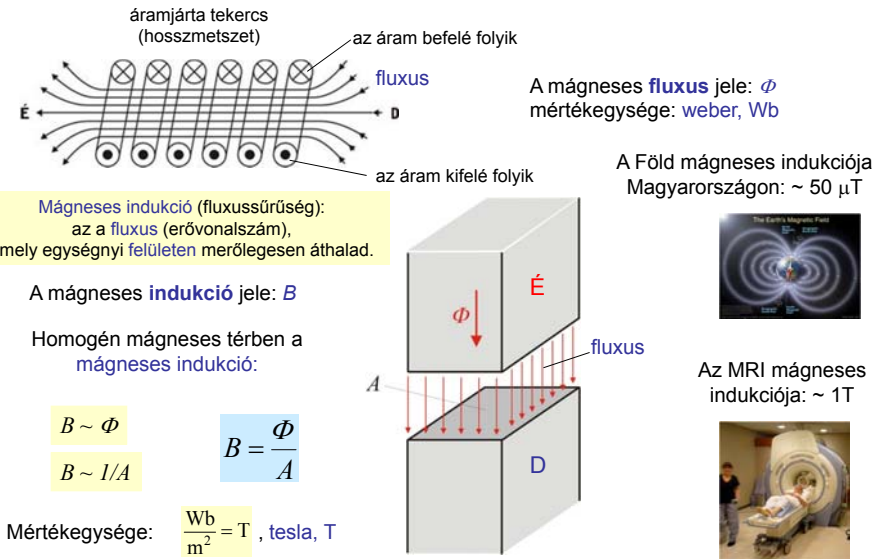
MÁGNESES TÉR KELETKEZÉSE ÉS ÁBRÁZOLÁSA

A mozgásban lévő elektromos töltéshordozók a körülöttük lévő teret különleges állapotba hozzák. Ezt **mágneses térnek** nevezzük és **erővonalakkal** ábrázoljuk.

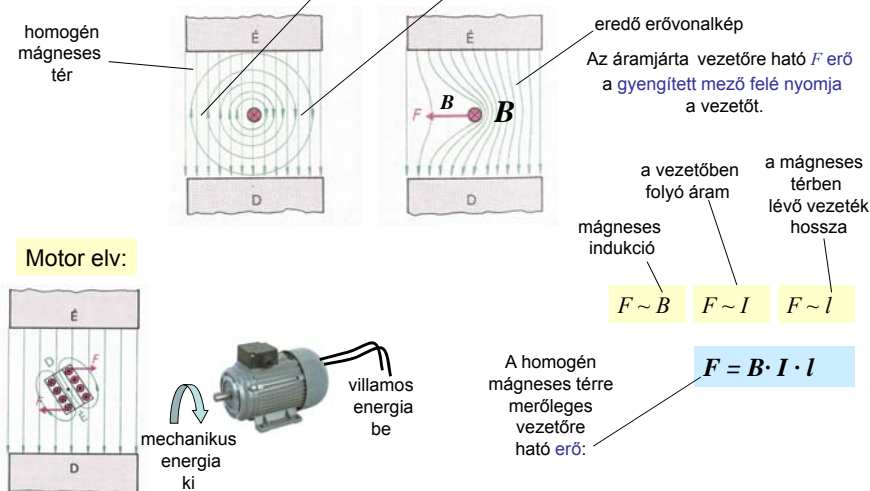
MÁGNESES FLUXUS ÉS INDUKCIÓ

Áramtól átjárt tekercs mágneses erővonalainak összességét **mágneses fluxusnak** nevezzük.

MÁGNESES TÉR ERŐHATÁSA

Az áramjárta vezető mágneses terének **erővonalai**, és a külső mágneses tér **erővonalai** irányuktól függően hol **gyengítik**, hol **erősítik** egymást (szuperpozíció).

A LORENZ ERŐ

A **Lorenz erő** a **B** mágneses térben **v** sebességgel mozgó **Q** töltésre ható **F** erőt írja le.

